

MEGFOJTOTT VIRÁGOK

(részlet)*

1. AZ ELTŰNÉS

Áprilisban milliónyi apró virág borítja el az oklahomai oszázs dombokat és prérít: sárga árvácskák, porcsinok, kékpárnák. John Joseph Mathews

oszázs író szerint a parányi szirmok univerzuma úgy fest, mintha „az istenek konfettit szórnának” a vidékre. Májusban aztán, amikor prérifarkasok üvöltenek az óriásira puffedt, kísérteties Hold alatt, a magasabb növények, a pletykafélék és kúpvirágok befonják a kisebb társaikat, hogy ellopják előlük az életadó fényt és vizet. A vadvirágok szárai elpattannak, szirmaik szétszóródnak, s nemsokára eggyé válnak a földdel. Az oszázs indiánok ezért hívják a májust a megfojtott virágok havának¹.

1921. május 24-én² Mollie Burkhart, az oklahomai oszázs település, Gray Horse lakója aggódni kezdett, hogy történt valami az egyik nővérével, Anna Brownnal. Az egy esztendővel idősebb, 34 éves Anna három nappal korábban tűnt el. Gyakran „kirúgott a hámból” – családja rosszállóan csak így utalt azokra az alkalmakra, amikor Anna virradatig táncolt és együtt ivott a barátaival. Eltelt egy éjszaka, majd még egy, és Anna nem jelent meg Mollie tornácán úgy, ahogy szokott: hosszú haja kissé ziláltan áll, miközben fekete szeme vulkáni üveggént csillog. Anna szerette lerúgni a cipőjét, amikor belépett a házba, és Mollie-nak egyre inkább hiányzott a megnyugtató neszezés, ahogy minden sietség nélkül jár-kei a házban. Néma mozdulatlanság telepedett az otthonára, akárcsak a prérre.

Csaknem három évvel korábban már elveszítette az egyik testvérét, Minnie-t, akinek a halála tragikus hirtelenséggel következett be. Habár a doktorok az „idő előtti sorvasztó kórnak”³ tulajdonították az esetet, Mollie-nak voltak kételyei. Az alig 27 éves Minnie mindig is tökéletes egészségnak örvendett.

Ahogy a szülei, Mollie és a testvérei is az oszázs törzs hivatalosan nyilvántartásba vett tagjainak számítottak, ami azt jelentette, hogy hatalmas vagyont birtokoltak. Az 1870-es évek elején az oszázs indiánokat elűzték ősi kansasi földjeikről Oklahoma északkeleti részébe, egy sziklás és értéktelennek tartott rezervátumba, amelyről aztán néhány évtized múlva kiderült, hogy az Egyesült Államok egyik legnagyobb olajmezője felett terül el. Ha rá

akarták tenni a kezüket az olajra, a kitermelőknek haszonbérleti szerződést kellett kötniük az indiánokkal. Az 1900-as évek elejétől a törzsi nyilvántartásban szereplő valamennyi személy meg is kapta a maga negyedéves csekkjét – a részesedés eleinte csak néhány dollárra rúgott, ám idővel, ahogy egyre több olajat termeltek ki, több száz, majd több ezer dollár lett. És a jutalék szinte minden évben tovább dagadt – ahogy a préri kis patakjai a széles és zavaros Cimarronban folyammá duzzadtak, úgy hatványozódott az indiánok vagyona is. (A törzs csak 1923-ban több mint 30 millió dollárral lett gazdagabb – ez mai értéken számítva több mint 400 millió dollár.) Ekkortájt az egy főre eső jövedelmet tekintve az oszázs indiánok számítottak a világ leggazdagabb népcsoportjának. „Láss csodát! – sápítozott a New York-i *Outlook* hetilap. – Ahelyett, hogy éhezzenek, ezek az indiánok olyan tartós bevételre tettek szert, hogy még a bankárokat is a sárga irigység eszi.”⁴

A közvéleményt teljesen megigézte a törzs gazdagsága, mivel szöges ellentétben állt az amerikai indiánokról alkotott hagyományos képpel. A képpel, amely még a fehérekkel való első brutális küzdelmek nyomán alakult ki, és a nemzetet összekovácsoló eredendő bűnhöz volt köze. A firkászok nem győzték hergelni olvasóikat a „plutokrata indiánok”⁵ és „rézbőrű milliomosok”⁶ palotáival és csilláraival, gyémántgyűrűivel, prémbundáival és sofőr vezette autóival. Az egyik újságíró őszintén elcsodálkozott az oszázs lányokon, akik a legjobb bentlakásos iskolákban tanultak és fényűző francia ruhákat viseltek – mintha csak „egy csinos úrhölgy (*une très jolie demoiselle*) a párizsi boulevard-ról betévedt volna a rezervátumba”.⁷

Ezzel egy időben a riporterek lecsaptak a hagyományos oszázs életvitel minden olyan elemére, amely még tovább mélyítette a közvélemény „vad” indiánokkal kapcsolatos előítéleteit. Az egyik cikk említést tett „drága automobilokról”,⁸ amelyek a tábornüz körül várakoztak, miközben „napbarnított és tarka pokrócos tulajdonosaik a maguk primitív módján süttgették a húst”. Másvalaki egy oszázs társaságot hozott fel, amely a táncos szertartásokra saját repülőgéppel érkezett – a jelenet szemléletes leírása saját bevallása szerint meghaladta a tudósító képességeit, de egy regényíró képességeit is meghaladná.⁹ Az oszázsokkal kapcsolatos közvélekedést legtalálójában talán a *Washington Star* fogalmazta meg: „A sirám a »szegény indiánokról« felülvizsgálatra szorul. Lám, vannak gazdag rézbőrűek is.”¹⁰

Gray Horse a rezervátum egyik legrégebbi településének számított. Az oszázs városok – köztük a nagyobb szomszéd, a csaknem 1500 fős Fairfax, és a főváros, a hatezresnél is népesebb Pawhuska – vadnyugati regények lapjaira kíváncsok. Utcáikon cowboyok, szerencsevadászok, szeszcsempeszek, jövendőmondók, kuruzslók, törvényen kívüliek, békebírók, New

York-i pénzemberek és olajmágnások tülekedtek; lekövezett útjaikon automobilon száguldoztak – a versengést a telefonvezetékeken gubbasztó varjak követték –, miközben az üzemanyag bűze elnyomta a préri természetes illatát. Kávézók, operaházak és lovaspóló-pályák nyíltak mindenfelé.

32 Noha Mollie nem költekezett úgy, mint némelyik szomszédja, takaros és tágas otthont rendezett be magának Gray Horse-ban (közel a család cölöpökből, gyékényfonatból és faháncsból épült régi lakhelyéhez), és volt több autója és szolgája is. Sok telepes „az indiánok tényérnyalóinak” csúfolta a szolgálakat, akik jellemzően bevándorlók voltak, feketék és mexikóiak. Az 1920-as évek elején a rezervátum több látogatója is hangot adott abbéli megdöbbenésének, hogy „már fehérek is”¹¹ ellátnak „olyan alantas feladatokat a ház körül, amelyek egy oszázsrankon aluliak lennének”.

Mollie azok közé tartozott, akik utoljára látták Annát az eltűnése előtt. Aznap, május 21-én hajnaltájt kelt – ez a szokás még akkor ívódott belé, amikor apja minden reggel imádsággal köszöntötte a felkelő napot. Szerette a sturnellák, szalonkák és nagy prérityúk kórusát, még ha az ütemet már az himbás olajkutak¹² metronómja szabta is meg. Sok barátjával ellentétben, akik elvetették a hagyományos oszázs öltözetet és Kleopátra-frizurát hordtak, Mollie indián takarót terített a vállára és hosszú növesztett haja a háta közepét verdeste.

Férje, Ernest Burkhart is vele együtt kelt. A 28 éves, jóvágású fehér férfi bármelyik nagy hollywoodi filmben megállta volna a helyét rövidre nyírt barna hajával, palakék szemével és szögletes állával. A kellemes összhatást egyedül az orra rontotta, amely láthatóan megsínylett már néhány kocsmái verekedést. A szegény gyapotfarmer fiát, aki Texasban nőtt fel szintén megszédítették a mesék Osage Hillsről, Amerika vad határvidékéről, ahol még szabadon járnak-kelnek a cowboyok és az indiánok. 1912-ben 19 évesen öszszecsomagolt, hogy mint Huckleberry Finn új életet kezdjen, és Fairfaxbe költözzön a bácsikájához, William K. Hale-hez, a befolyásos marhatenyésztőhöz. „Nem az a fajta ember volt, aki kért valamit – csak utasított”,¹³ mesélte Ernest Hale-ről, aki apja helyett apja lett. Többnyire csip-csup feladatokat kapott tőle, de olykor libériás sofőrként is szolgált – így ismerkedett meg Mollie-vel, akit a városban és annak környékén fuvarozott.

Noha dacolt a szesztilalommal és kétes alakokkal is gyakran pókerezett, úgy tűnt, a vagány fellépés Ernest esetében gyengédséget és némi önbizalomhiányt takar, így aztán későbbi felesége beleszeretett. Az oszázs anyanyelvű Mollie az iskolában elsajátította az angolt; ennek ellenére Ernest addig

tanulmányozta az anyanyelvét, amíg már egészen jól szót értettek egymással. A lány cukorbetegségtől szenvedett, és a fiatal férfi mindig odaadón ellátta, ha sajogtak az ízületei vagy égett a gyomra az éhségtől – majd amikor hírért vette, hogy másvalaki is pályázik a kezére, bejelentette, hogy nem tud nélküle élni.

33

A házasságkötés nem ment egyszerűen. Bárdolatlan barátai Ernest szemére hányták, hogy „indián papucsot” csinál magából, és Mollie is a kötelességének érezte – jóllehet mindhárom nővére fehér férfihoz ment feleségül –, hogy oszázis módra házasodjon, vagyis a szülei válasszanak neki párt. Szerencsére az oszázis és katolikus hitrendszerben egyaránt ott-honosan mozgó ősök úgy találták: ha lányuk Isten kegyelméből ráta-lált az igaz szerelemre, ők nem foszthatják meg attól. Ennek jegyében Mollie és Ernest 1917-ben gyűrűt váltott, és esküvel fogadta, hogy örökké kitarat egymás mellett.

1921-re a pár már kétéves leányát, Elizabeth-et, és nyolchóna-pos kisfiát, a csak Cowboynak becézett James-t nevelte. Mollie emellett gondoskodott idős anyjáról, Lizzie-ről is, aki azután költözött hozzájuk, hogy férje az örök vadászmezőkre távozott. Lizzie korábban attól tartott, hogy a diabéteszes Mollie nem él soká, ezért azt kérte a többi gyermekétől, hogy nagyon vigyázzanak rá. Végül mégis úgy alakult, hogy Mollie gondoskodott mindnyájukról.

Május 21-ike örömteli napnak ígérkezett: Mollie, aki imádta szórakoztatni a vendégeket, szerény ebédet kínált fel. Reggel felöltözött, ellátta a gyerekeket – Cowboynak sokszor fájt a füle, ilyenkor addig fújta a fülkagylójába, amíg abba nem hagyta a sírást –, majd egyenként eligazította az összes szolgát. Példás rendet tartott a házban, amely úgy felbolydult, mint egy méhkas. Mindenki serénykedett, kivéve Lizzie-t, akit levert a betegség, ezért ágyban maradt. Mollie megkérte Ernestet, hogy telefonáljon Annának, és kérdezze meg, a változatosság kedvéért hajlandó lenne-e segítenie Lizzie gondozásában. Anna, mint a család legidősebb gyermeke, különleges helyet töltött be az anyja szívében. Noha Mollie gondoskodott róla, Lizzie mindig mindenben neki kedvezett, dacára viharos és sokszor kiállhatatlan természetének.

Amikor Ernest közölte, hogy az anyjának szüksége van rá, Anna megígérte, hogy azonnal taxiba ül. Nem sokkal ezután meg is érkezett – tűzpiros cipőt, szoknyát és hagyományos indián felsőt viselt, a karján krokodilbőr táska. Mielőtt belépett, kapkodva elfésülte szélfúttá haját és bepúderezte az arcát. Ezzel is együtt látszott, hogy bizonytalan a mozgása és a beszéde. Máris részeg volt.

Mollie alig tudta leplezni csalódottságát. Befutottak az első vendégek, köztük Ernest két bátyja, Bryan és Horace Burkhart,¹⁴ akiket a fekete arany csábított Osage megyébe és gyakran segítettek Hale-nek a farmon. Ernest egyik nagynénje, aki közismerten előítélettel tekintett az indiánokra, szintén
34 megjelent – Mollie-nak más sem hiányzott, mint hogy a nővére ürügyet kínáljon a piszkálódásra.

Márpedig Anna alig rúgta le a cipőjét, máris jelenetet rendezett: a táskájából egy flaskát vett elő és felnyitotta, szabadjára engedve a szesz-csempészetből származó whiskey orrfacsaró bűzét. Azt bizonygatta, hogy ki kell ürítenie az üveget, mielőtt még a hatóságok nyakon csípi (már egy éve tartott a szesztilalom), s ehhez a jelenlévők segítségét kérte.

Mollie tudta, hogy Anna egy ideje nagyon zaklatott. Csak nemrégiben vált el a férjétől, Oda Brown üzletembertől, és azóta mind több időt töltött a rezervátumban gomba módra szaporodó olajvárosokban – olyan helyeken, mint Whizbang, amelynek a lakói egész nap meg nem álltak (*whizz*), majd az éjszakát hancúrozással töltötték (*bang*). „A léhaság és gonoszság minden ereje itt munkál – állt egy amerikai kormányhivatalnok jelentésében. – Szerencsejáték, italozás, házasságtörés, hazugság, tolvajlás, emberölés.”¹⁵ Annát leginkább a sötét utcák mélyén megbújó helyek nyugtázták le: a külsőre átlagosnak tűnő intézmények, amelyeknek titkos szobáit megtöltötték a csempészitalok fénylő palackjai. Egyik szolgálója később arról beszélt a hatóságoknak, hogy Anna rengeteg whiskey-t ivott és „igen erkölcstelenül viselkedett a fehér férfiak társaságában”.¹⁶

Mollie házában Anna ezúttal Ernest öccsével, Bryannel kezdett kacérkodni, akivel hébe-hóba találkozgatott is. Egy helybéli rendőr átlagos alkalmi munkásként jellemezte a férfit, Mollie-t talán a zárkózottabb természete, a kifürkészhetetlen tekintete és a hátranyalt, ritkuló haja izgathatta. Amikor Bryan megkérdezte az ebéden felszolgáló egyik cselédétől, hogy este eljönne-e vele táncolni, Anna kerek-perec kijelentette, hogy megöli, ha más nőnek is csapja a szelet. Ernest nagynénje eközben hangot adott a felháborodásának, amiért unokaöccse összeszúri a levegőt egy rézbőrűvel, ám Mollie nem vette a fáradságot, hogy ezt kikérje magának – a nagynéni körül, markáns emlékeztetőként a város társadalmi viszonyaira, épp elég fehér szolgáló sűrűlőddött.

Anna pedig kezdett belelendülni: perlekedett a vendégekkel, az anyjával, Mollie-val. „Csak ivott és civakodott – mesélte később egy szolgáló a hatóságoknak. – Nem értettem a nyelvüket, de civakodtak. Pocsékul érezték magukat Anna társaságában. Előre féltem, mi lesz ebből.”¹⁷

Aznap este Mollie azt tervezte, hogy az anyjára vigyáz, amíg Ernest elviszi a vendégeket az öt mérföldre északnyugatra fekvő Fairfaxbe, hogy találkozzanak Hale-lel, és megtekintsék a turnélőadását a *Bringing Up Father*

(Neveljük meg apát) című musicalnek, amelynek nincstelen ír bevándorló hőse egymillió dollárt nyer a sorsjátékon, mégsem tud beilleszkedni a felsőbb körökbe. Bryan a fejébe csapta a kalapját, a pereme alól megvillantotta a macskaszemét, majd felajánlotta Annának, hogy hazaviszi.

Távozásuk előtt Mollie kimosta Anna ruháit, belediktált a nő vérébe egy kis ételt, és meggyőződött róla, hogy kellőképpen kijózanodott. Miután úgy találta, hogy visszakapta a szép és szeretetreméltó testvérét, Mollie a nyugalom és megbékélés jegyében eltöltött még néhány kellemes percet Anna társaságában. A nő ezután búcsút intett, aranyfoga megcsillant, miközben elmosolyodott.

(Fordította: Babits Péter)

*A részletet a Libri Kiadó engedélyével közöljük. (A Szerk.)

¹A megfajtott virágok havával kapcsolatos oszász hiedelmekről lásd még Mathews, *Talking to the Moon*. Idézet ugyanott, 61.

²Az Anna Brown eltűnéséről és Mollie Burkhart házában tett utolsó látogatásáról szóló beszámoló elsősorban a jelenlévő tanúk vallomásain alapul. Sokan közülük több alkalommal beszéltek különféle nyomozókkal, így FBI ügynökökkel és magánдетektívekkel is. A tanúk az általuk elmondottakat több törvényszéki meghallgatáson is megerősítették. További információk: NARA-CP és NARA-FW.

³Idézi Franks, *Osage Oil Boom*, 117.

⁴Sherman Rogers, „Red Men in Gas Buggies”, *Outlook*, 1923. augusztus 22.

⁵Estelle Aubrey Brown, „Our Plutocratic Osage Indians”, *Travel*, 1922. október.

⁶William G. Shepherd, „Lo, the Rich Indian!”, *Harper's Monthly*, 1920. november.

⁷Brown, „Our Plutocratic Osage Indians”.

⁸Elmer T. Peterson, „Miracle of Oil”, *Independent* (N.Y.), 1924. április 26.

⁹Idézi Harmon, *Rich Indians*, 140.

¹⁰Ugyanott, 179.

¹¹Brown, „Our Plutocratic Osage Indians”.

¹²Lengő kar vagy rúd, szabályozó alkatrész, amely gépen, műszeren, szerkezeten kiegyensúlyozó vagy hirtaszerű ritmikus ide-oda mozgást végez.

¹³*Oklahoma City Times*, 1959. október 26.

¹⁴Előbbi Byron néven született, de mindenki csak Bryannek hívta. A félreértések elkerülése végett én is ezt teszem.

¹⁵H. S. Traylor kijelentése az amerikai képviselőház Indiánügyi Albizottsága előtt. *Indians of the United States: Investigation of the Field Service*, 202.

¹⁶Tom Weiss és John Burger jelentése, 1924. január 10., FBI.

¹⁷Martha Doughty eskü alatt tett vallomása, NARA-FW.